

9.11.2016

**SOSIAALIALAN OSAAMISKESKUSTOIMINNAN NEUVOTTELUKUNNAN LAUSUNTO
SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON JÄRJESTÄMISLAKILUONNOKSEEN**

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan neuvottelukunnan yhtenä tehtävänä on antaa lausuntoja tai muutoin ottaa kantaa periaatteellisesti tärkeisiin osaamiskeskustoimintaa tai osaamiskeskusten hallintoa koskeviin kysymyksiin sekä tehdä tarvittaessa ehdotuksia lainsäädännön kehittämiseksi (laki sosiaalialan osaamiskeskuksista 1230/2001). Tässä lausunnossa neuvottelukunta ottaa kantaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiluonnoksen pykäliin, jotka koskevat kehittämistä, koulutusta ja tutkimustoimintaa.

Neuvottelukunta pitää hallituksen esitystä oikeansuuntaisena sen mahdollistaessa uuden, sote-integraatioon perustuvan tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen rakenteen muodostamisen maakuntiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon tasapainoisen kehittymisen kannalta on erittäin merkittävä esitys ulottaa valtion koulutuskorvaus (39§) yliopistotasoiseen sosiaalihuollon ammattihenkilöiden koulutukseen ja yliopistotasaisen sosiaalitieteellisen tutkimuksen rahoitukseen (40 - 41§).

Lakiluonnoksen 36 §:n mukaan maakunta vastaa alueensa sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisestä sekä alue- ja organisaatorajat ylittävästä kehittämistyöstä. Järjestämisvastuun toteuttamisen kannalta on erittäin tärkeää, että tutkimus-, kehittämis- ja koulutustoiminnan vastuutaholla on tosiasialliset edellytykset, selkeä toimintavaltuutus ja asianmukaiset resurssit kantaa vastuuta mahdollisimman yhdenmukaisesti koko maassa. Riittämättömillä kehittämisresursseilla erityisesti sosiaalihuolto on vaarassa jäädä uudistuksessa taka-alalle ja sote-uudistuksen keskeiset tavoitteet saavuttamatta. Sosiaali- ja terveydenhuollon seurannan ja arvioinnin yhteydessä tulisi maakuntien seurata ja vertailla myös kehittämisrahoituksen vaikutusta palvelujen laatuun, vaikuttavuuteen ja tuottavuuteen.

Maakuntien yhteistyöalueen sosiaali- ja terveydenhuollon nykyistä selkeämpi tutkimusta, koulutusta ja kehittämistä integroiva rakenne tukee maakuntien monialaisen, yliopistollisen tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen toteutumista sekä turvaa osaamis- ja innovaatiojärjestelmän kehittymistä. Maakunnat sopivat yhdessä yhteistyöstä ja työnjaosta kehittämistoiminnassa. Pelkkä sopimusmalli jättää valtakunnallisesti liikaa tilaa sille, että maakuntarajat ylittävästä yhteistyöstä sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnassa voidaan sopia liian löyhästi tai vaihtelevasti eikä se organisoidu konkreettisesti. Ilman selkeää toimija- ja vastuurakennetta on vaarana, että kehittäminen irtautuu tutkimuksesta, sillä jokaisella maakunnalla ei ole välttämättä kehittämistyön erityisasiantuntemusta ja tarvittavia mahdollisuuksia huolehtia laaja-alaisen tutkimuksen toteuttamisesta. Tutkimusyhteistyö tulisikin koota riittävän suurille yhteistyöalueille. Sosiaalihuollon kehittämisrakenteet, toimintamahdollisuudet ja rahoitusperiaatteet on tarkoituksenmukaista toteuttaa yhtenevästi terveydenhuollon kanssa sekä koota alueellisesti tasa-arvoisesti ja yliopistopohjaisesti yhteistyössä ammattikorkeakoulujen ja muiden tutkimus- ja kehittämistoiminnan organisaatioiden kanssa. Tällainen integroitu toimintamalli mahdollistaa maakunnissa, ja niiden yhteistyöalueilla sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen yhteen sovittamisen, joka tukee valtakunnallisesti sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpanoa.

Sosiaalialan laaja-alaisen kehittämistyön jatkuvuus ja sen tuki alueen asukkaiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi on turvattava kunnissa ja tulevaisuudessa maakunnissa sekä yhteistyöalueilla. Sosiaalialan osaamiskeskusten luomien valtakunnallisesti kattavien verkostojen ja alueellisesti vahvojen yhteistyörakenteiden hyödyntäminen on tarpeen turvata kehittämissuunnitelmia uudistettaessa. Toimintaa vahvistaa jatkossa parempi integraatio terveydenhuollon ja maakunnan toimialojen kanssa. Tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen rakenteilla on tuettava myös kuntia niille jäävässä sosiaali- ja terveystieteellisessä tehtävässä ja hyvinvointipoliittisessa vaikuttamistyössä, jotta hyvinvointi-, elinvoima- osallisuuskunnat voivat yhdessä maakunnan kanssa muodostaa asukaslähtöisen ja elinvoimaisen kokonaisuuden.

Osaamiskeskusneuvottelukunta pitää tärkeänä, että sosiaalihuollon koulutukselliset ja tutkimukselliset mahdollisuudet voivat toteutua yhdenvertaisesti terveydenhuollon jo pitkään toteutuneiden säädösten tavoin. Uudistus mahdollistaa aikaisempaa paremmin sote- alan monitieteisen tutkimuksen sekä molempien alojen rinnakkaisen kehittämisen. Sosiaalihuollon tutkimuksen organisoiminen ja nostaminen valtionkorvauksen piiriin on erinomaisen kannatettavaa. Sosiaalihuollon tutkimuksen kehitys on kärsinyt huomattavasti rahoituksen ja tukirakenteiden puuttumisesta. Sosiaalihuollon ja sosiaalipalveluiden valtakunnallinen tutkijakoulu toimi 20 vuotta osaltaan hyvänä tutkimuksen tukena kasvattaen alan väitöskirjojen määrää, mutta tutkijakoulujen lopettaminen vei tämän kehityksen mahdollisuuden pois. Sosiaalihuollossa ei myöskään ole vielä yliopistollisten keskussairaaloitten kaltaisia paikkoja, jossa käytäntö, opetus ja tutkimus voisi yhdistyä. Yhteistyöalueiden kehittämiskriteereille kohdentuukin suuri odotus onnistua integroituina koulutuksen, kehittämisen ja tutkimuksen yhteistyörakenteina, jotka edistävät sosiaalihuollon yliopistollista yhteistyötä ja tutkimusperustaista koulutusta ja kehittämistä. Tarvitaan selkeät rakenteet yhteistyöalueiden tiedontarpeiden ja tutkimusohjelmien jäsentämiseen sekä tutkimustoiminnan edistämiseen, tutkimusperustaisen koulutuksen, tutkittujen työmenetelmien ja tutkimuksella tuetun kehittämisen vahvistamiseksi.

Tutkimustoimintaa koskevat pykälät perustuvat pitkälti terveydenhuoltolain mukaisiin kirjauksiin, joihin sosiaalihuollon tutkimus ei välttämättä asetu tasa-arvoisella tavalla. Sosiaalihuollon tutkimuksen tilanne poikkeaa olennaisesti terveystieteiden tutkimuksen tilanteesta, jolloin ongelmalliseksi voi muodostua samojen kriteerien soveltaminen erilaisessa kehitysvaiheessa olevaan ja erilaisiin tutkimuskäytäntöihin perustuvaan tutkimusalaan. Tärkeä on pohtia esimerkiksi, mitä edellytetään korkeatasoista, vakiintunutta ja pitkäaikaista tutkimusta tehneiltä yksiköiltä tai millä kriteereillä osoitetaan tutkimuksen laatu, määrä ja tuloksellisuus edellisellä nelivuotiskaudella. Sosiaalihuoltoa tulisi voida tarkastella sille mahdollisten kriteerien kautta ja antaa siirtymäaikaa alan tutkimuksen kehittymiseen uudessa järjestelmässä. Lisäksi tutkimustoimintaan tulee saada yliopistojen edustus, nykyisellään tulevien maakuntien toimintayksiköissä on lähinnä lääketieteen edustajia.

Vaikka säädösten perusajatus on erityisen kannatettava, tekstejä tulisi vielä tarkistaa sosiaalihuollon näkökulmasta. Tämä näkyy esimerkiksi 44§:ssä, jonka mukaan yliopistolla on oikeus käyttää yliopistollista sairaalaa lääketieteellisen koulutusyksikön koulutus- ja tutkimustoiminnan tarpeisiin. Kuitenkin yliopistosairaaloissa on myös sosiaalihuollon ammattihenkilöitä, minkä lisäksi myös monitieteinen tutkimus on tarpeen. Kysymys on enemmänkin hyvien säädösten hiomisesta. Toisaalta kovin monet isot asiat jäävät myös liian näkymättömiksi, kun niiden täsmentäminen jää tulevan asetuksen varaan.

Sosiaalialan osaamiskeskukset jatkavat toimintaansa nykyisen lain (1230/2001) pohjalta lakisääteisissä tehtävissään sekä sote- ja maakuntauudistuksen valmistelujen ja toimeenpanon valtakunnallisen valmistelutyön tukena sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain voimaantuloon asti. Kun laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä on tullut voimaan, sosiaalialan osaamiskeskusneuvottelukunta esittää, että on tarkoituksenmukaista sopia järjestelyistä, joilla lakisääteisten sosiaalialan osaamiskeskusten henkilöstö voi siirtyä uuden lainsäädännön mukaiseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoimintaan. On tärkeää varmistaa yhteiskuntatieteellinen, erityisesti sosiaalipoliittinen ja sosiaalityön osaaminen maakuntien ja yhteistyöalueiden toiminnan suunnitteluun ja valmisteluun.

Sosiaalineuvos
Neuvottelukunnan puheenjohtaja

Pirjo Sarvimäki

